

Representantforslag 88 S

(2013–2014)

fra stortingsrepresentanten Per Olaf Lundteigen

Dokument 8:88 S (2013–2014)

Representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Olaf Lundteigen om å legge til rette for at nytiltrådte statsråder etter § 75 h i Grunnloven kan innkalles til høring i Stortinget om yrkesbakgrunnen

Til Stortinget

Bakgrunn

Overgangen fra rådgivningsfirmaer og lignende til politiske toppstillinger kommer trolig til å bli vanligere i årene som kommer. Løsningen på problemene som da risikerer å oppstå, er ikke karantenebestemmelser som ved overgang *fra* regjering. Derimot kan en innkalling til høring i Stortinget benyttes for å klargjøre hvorvidt uheldige interessebånd er knyttet i et tidligere yrke. En slik ordning kunne vært benyttet til å avklare spørsmål rundt Fremskrittspartiets Sylvi Listhaugs roller i «First House» før hun ble landbruks- og matminister i Erna Solbergs regjering. Ordningen kan også ha en preventiv virkning i den forstand at statsministeren stimuleres til å gå grundig inn på fortida til statsråds kandidatene.

Forslagets innhold

Hjemmelen for tvangsinnkalling finnes i Grunnloven § 75 h:

«Det tilkommer Stortinget ... å kunne fordre enhver til å møte for seg i statssaker ...».

Det finnes på forhånd få skriftlige rettsoppfatninger på området. Derfor trenger Stortinget bare å ta de utfyllende bestemmelsene inn i Stortingets forretningsorden i en egen paragraf med tittel «Stortingshøring» i tilknytning til § 27 Komitéhøring. I Stor-

tingets forretningsorden fastsettes antall utspørrere, spørsmålenes lengde, mulighetene til begrunnelser, mulige oppfølgingsspørsmål m.m. I praksis er det ikke aktuelt rutinemessig å innkalle hele regjeringen. Innkalling bør bare skje når det er mistanke om at uheldige interessebånd er knyttet i tidligere yrke.

Innkallingsretten må kunne delegeres til et mindretall på Stortinget. Hvis det stilles krav om flertall, kan partiet/partiene bak en flertallsregjering forhindre tvangsinnkalling. I stedet foreslås minstekravet – vilkårlig – satt til seks representanter. Dette er nedre grense som er benyttet i Stortingets forretningsorden § 16:

«En sak skal legges frem for Stortinget når minst seks komitémedlemmer krever det i et møte i den utvidete utenriks- og forsvarskomite hvor saken står på dagsordenen.»

Utspørringen arrangeres da som en åpen høring i stortingssalen.

Innkallingen meldes berørte statsråd skriftlig gjennom Stortingets president. Dette skjer seinest fjorten virkedager etter at regjeringens sammensetning er gjort offentlig kjent. Kommer regjeringsskiftet som en følge av valgresultatet, innrettes innkallingen etter datoen for Stortingets konstituering.

Siden Grunnloven § 75 h tillater Stortinget å «fordre enhver til å møte for seg i statssaker», kan slike høringer også benyttes overfor statssekretærer, som per i dag befinner seg nærmest i et konstitusjonelt «ingenmannsland».

Utfyllende kommentar

Med tanke på skillet mellom private saker og «statssaker» må kontrollen med en nytiltrådt statsråd eventuelt statssekretær, være en statssak.

De innkalte vil ha plikt til å møte. Grunnloven § 74, vedtatt i etterkant av riksrettsdommen i 1884, gav medlemmer av statsrådet «rett» til å møte i Stortinget for å delta i debattene der. Ifølge konstitusjonell sedvane er det møteplikt for statsrådene. I forrige stortingsperiode ble spørsmålet aktualisert av at statsråd Kristin Halvorsen uteble fra Stortinget da en sak fra hennes departement skulle opp til behandling. Hun så seg seinere nødt til å beklage uteblivelsen.

Dersom statsråden har inngått en privatrettslig avtale som hindrer vedkommende i å gi fra seg opplysninger, for eksempel kundelister, trenger ikke dette å bety lovbrudd. Derimot må Stortinget kunne vurdere tilliten til en statsråd som på denne måten skjuler nærmere prøving av egen habilitet.

Historikk

Bruken av Grunnloven § 75 h er behandlet både administrativt og politisk. I 1951 vurderte Justisdepartementets lovavdeling om innkallingsretten kunne delegeres til en komité. Vinteren 1997 behandlet Stortinget samme spørsmål i forbindelse med den såkalte Furre-saken. I første omgang ville Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité legge Grunnloven § 75 h til grunn for en tvangsinnkalling, jf. Innst. S. nr. 192 (1996–1997). Forslaget ble avvist.

Flertallets syn bekreftet det Torkel H. Aschehoug skrev 100 år tidligere; innkallingsretten kan ikke delegeres til en stortingskomité. I hele tidsrommet etter 1814 er § 75 h brukt bare tre ganger, sist i 1933. Stortinget har knapt underkastet paragrafen en nærmere tolkning annet enn gjennom tidligere §§ 49 og 64 i Stortingets forretningsorden. Prosedyrereglene i § 64 ble opphevet i 1966 fordi det sjelden ble foretatt tvangsinnkalling.

Etter det professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Fredrik Sejersted, erfarer, har ikke innkallingsretten i noe annet land hjemmel i egen grunnlovsparagraf. Fraværet av tilsvarende bestemmelser i andre land og den sjeldne bruken i Norge henger, ifølge professor Fredrik Sejersted, sammen med at innkallingsretten er en krysning mellom interpellasjon og komitégransking. Den danske grunnloven har en egen bestemmelse om interpellasjoner som sier at ministeren er rettslig forpliktet til å besvare en interpellasjon (§ 53), dog må Folketinget ha godtatt interpellasjonen.

I tillegg kan Folketinget etter § 51 nedsette kommisjoner for å undersøke «almenviktige sager». I denne sammenhengen kan Folketinget kreve enten skriftlige eller muntlige opplysninger. De hensyn som ligger bak § 75 h er ivaretatt på ulike måter i Sveriges Riksdagen, den tyske Forbundsdagen (Bundestag), det britiske parlamentet og den amerikanske kongressen. Alt i alt er de hensyn som ligger til grunn for § 75 h i Norges grunnlov, ivaretatt på flere måter i disse landene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber presidentskapet, i henhold til Grunnloven § 75 h, åpne for at nytiltrådte statsråder etter ny bestemmelse i Stortingets forretningsorden kan innkalles skriftlig gjennom Stortingets president til å møte i Stortinget for å redegjøre for eventuelle uheldige interessebånd knyttet til tidligere yrke.

19. juni 2014